

LŐRINCZ GYÖRGY  
**Ördögtánc**

- Godra?
- Szávuly?
- Bordás?
  
- Bartis?
- Kozák?
- Csendőr?

Hogy ki volt az első, akit Székváron besúgott?

Göcs Aladár elmerengett. Fénylő emlékszilánkok villantak az agyában. Hát lehet azt tudni? – legyintett. Annyi bizonyos, hogy azokban a fájdalom pikkelyeivel borított, jajjal bélelt, vérgőzös években, amikor még dúlt az osztályharc, szinte a mindennapok természetes rendjéhez tartozott a besúgás. Akkor nem úgy volt, ahogy manapság hallja, tapasztalja az ember, hogy megszólják, megvetik, üldözik nemcsak a besúgókat, már a besúgás gondolatát is, nem. Akkor püssze volt, nemhogy hangos beszéd. Akkor olyan volt a hangulat, hogy szinte készítették az embert a besúgásra. A kizsákmányolók elleni, örökösen „fokozódó” osztályharcban természetes volt, hogy jelentenie kell – az lett volna természetellenes, ha hallott volna valamit, s azt nem jelenti. Még szinte a rejtőzködő szemvillanást is jelenteni kellett, nemhogy a szót kérő gondolatot. Igen. Egy idő után már szinte fel sem tűnt, ha valakit besúgott. Sőt. Nem maradhatott távol, nem zárkozhatott el senki a besúgástól! A kis és a nagy aljaságok is a mindennapok részét képezték. A párttitkár rá is szólt volna: „Te nem látsz soha semmit, Göcs elvtárs?! Nem hallasz? Te készen akarod kapni a világot, amit építünk?! Nem akarsz semmit jobbítani az épülő új világunkon?” Az emberek alig várták, hogy valamit mondhassanak a párttitkárnak. Sokan bizalmi igyekezetükben egész nap ott tébláboltak a pártiroda előtt. És megtisztelő volt még az is, ha valakit a párttitkár észrevett. Netán név szerint megszólított, rákérdezett: „Hogy vagy, Göcs elvtárs?”

Könnyű ma beszélni!

Az ördög kivicsorította piros fogínyét: Miről beszélés, Göcs?, kérdezte. Miről? Még a végén kisütöd finoman szólva, hogy jellemes vagy. Jellemes ember voltál! Aki mások lelki bizalmába férközik, aztán kéjesen besúgja, az talán oszlopos erkölcsösség, s nem jellemtelenség? Minek lehet nevezni az ilyen? Minek?

Göcs Aladár, a „világ legszeretreméltóbb embere”, ahogy odahaza a felesége előtt szerette becézni magát, kezében a kávéscsészével, ott morfondírozott a konyhában.

A gázkályha kékesen fénylő lángján már főtt a kávé, a kotyogó „beszélni kezdett”, sistergett, hörgött, aztán fennkölt kávéillat töltötte meg a parányi konyhát. A kávékészítés egyébként is az ő feladata volt: egyszer, valamikor, hajdanvolt fiatalkorában korán ébredt, s kedveskedni akart a feleségének, elkezdte – rámaradt. De soha, még gondolatban sem tiltakozott ellene. Kedvenc foglalatosságává vált, s éjszaka alig várta a pirkadatot, hogy halkan, észrevétlen lecsúszhasson az ágyról, s lábujjhegyen kionsonhasson a konyhába, odategye, lefőzze a kávé, majd kezében a kávéscsészével kedveskedően megálljon a felesége ágya előtt. Ez olyan szertartás volt, amiről nem mondott volna le a világon soha, semmiért. És így tett most is. Ott állt az ágy előtt, várakozón nézte alvó asszonyát, remélte, hogyha másra nem is, a csészeben párolgó kávé mindent betöltő barnán szálló illatára (mert valamiért az agyában a kávének „barna” illata volt) megébred, először kérdőn, majd duzzogó, morcos-hálásan rámosolyog, de a felesége még mindig egyenletesen szuszogott. Előbbre lépett, a kávéscsészét tartó kezét vigyázón az orrához tartotta, de amikor látta, hogy a szeme még ekkor sem rebben, megszólalt:

– Hogy van az én kis szentem? Jól aludtál? A párnád puha, az ágyad sima? – csacsogott kedveskedően, elégedetten, s szabad kezével megsimogatta az asszony haját.

– Szégyelld magad – nyújtózkodott durcásan, még az arcát és a szemét is a kézfejjével eltakarva Göcs Aladárné. – Szégyelld magad! Miért hozod be, ha rögtön felhányod, te szégyentelen? – mondta selypítve.

És most már fel is ült.

– Csak – mondta Göcs Aladár –, csak, hogyha kedvem szottyán rá majd, fel tudjam hányni.

Tetszett a felesége tettetett dühe, kipirult orcája.

– Egyszer hozod be egész életedben, s akkor már...

– Egyszerre csak egyszer. Viszont nap mint nap. Amióta csak emlékszem! – mondta Göcs Aladár is kötekedve, játékosan.

Miközben átnyújtotta a gőzölgő, párálló kávé, föl-villant az a régi emlék, amikor „hazakerült” Székvárra.

1957-ben vagyunk, ekkor már Göcs nem egyszerűen csak Göcs, ahogy addig mindig. Bármerre megy, kivéve Lepsényt, a szülőfaluját: Göcs elvtárs. Az a három év, amit M-ben, a szakiskolában töltött, bár nem egyszer megalázták, meglátszott a modorán. Idegen környezetben, ahol nem ismerték, magabiztos lett, mintha ő nem is ő lett volna, s ha az előbbi sorsa, élete el is kíséerte, a háta mögött még néhányan összesúgtak, emlé-

keztek, hogy ő mégiscsak a lepsényi tehénpásztor fia, de a szemébe már nem merték mondani soha. Székváron váratlanul azt tapasztalta, hogy nem az, aki addig volt, hogy az emberek valaki mást látnak a helyében. Először bizonytalanul, saját tapasztalásában is kételkedve, gyanakvón és hitetlenkedve elcsodálkozott ezen, aztán ahogy a napok teltek, egyre több és több elégtétellel rádöbbsent, hogy nem másnak, neki szól a már-már udvarias figyelmeesség, őt, a lepsényi Göcs Aladárt komolyan veszik. Sőt nemcsak komolyan veszik, adnak a szavára. Tisztelettel bánnak, beszélnek vele. Mint bárki más emberrel. Vagy egyszerűen azonos velük. Igen, Székváron Göcs Aladár egy új Göcs Aladár lett, akinek ha volt is előbbi élete, csak eddig kíséerte. Annál is inkább, mert a múltjának, sorozatos megalkuvásainak, bumfordi megszegyenüléseinek egyetlen tanúja, mentora és falus társa, Sarkadi M-ben maradt. És Székváron Göcs Aladár olyan lett, mint a többi ember, nem alábbvaló, nem különb. Ezzel ellentétben, s ezt szinte hetente, valahányszor csak hazament, megtapasztalta: Lepsényben már a falu határában összeszorult a gyomra, mert tudta, látta, hogy ő odahaza, Lepsény ósdi, maradi, tagolt társadalmában, bárhogy érkezne is, csak a tehénpásztor fia. Még ha időközben fennebb kapaszkodna is a lepsényi ranglétrán, úgy is csak „cudar lenne”. Netán „Loki”. Ha emberhez méltón kiöltözne: „rúgna a fingja után”. És egy idő után már nem is ment haza. Székváron Göcs Aladár volt. Akkor is, ha kilépett a szövetkezet – a későbbi gyár – kapuján, a város bármely részén, borbélynál, vendéglőben, bárhol, vagy akár bent, ha belépett valamelyik műhelybe, raktárba, bárhová. Esetleg, s nem rossz értelemben: „szaki”.

Mert a felesége durcásan a fal fele fordult, letette a gőzölgő kávé az ágy melletti kis éjjeliszekrényre, s ő az utóbbi hetek, hónapok, a jelen kíméletlen önmarcangolásában telt napjaiból visszamenekült újra a múltba. Ült a hálószoba nagy asztalánál önnön csendjében, pergette az idő homokszemeit, a láthatatlan időmalomban pergette a percek, amely az ő s a családja élete volt, hányta, vetette múltját. Szerette volna tudni, arra szeretett volna megnyugtató választ kapni, hogy úgy kellett-e élni, ahogy élt, vagy lehetett volna másképp is? S ha másképp, hogyan?

És újrakezdte:

- Bartis?
- Kozák?
- Csendőr?
  
- Godra?
- Szávuly?
- Bordás?

– Szálka doktor?

Igen. Hiába kutatott, kutakodott halványuló, riasztón sorvadó emlékezetében, nem emlékezett arra, hogy a székváriak közül elsőnek kit súgott be. Rádöbbsent: olyan természetesen tette, ahogy folyik a víz. A víz dolga, hogy folyjon – gondolta első pillanatban még kissé fennhéjázva, fölényeskedve, de ekkor, mint az utóbbi hetekben, hónapokban mindig, fölillant emlékezetében a forradalom napja, esetleg a veje, vagy valamelyik lánya szava a besúgásról és besúgókról, egy ismerős arc – legtöbbször persze Szálka doktor –, s rögtön elveszítette savas, önmagára irányuló fanyar humorát. Most, nem tudni miért, éppen a lánya könnyed, hevenyészett kijelentése jutott eszébe: „A heréitől kellene felakasztani valamennyit”. Mármint a besúgókat.

És Göcs Aladár már fel is dühödött. Az agya fölforrosodott, el is öntötte a vér:

– Mit gondolsz te hülye kis ribanc, tanulhattál volna tovább? – kezdte a szokásos önemészítő morfondírozást. – Azt hiszed, a sors magától terített piros szőnyeget a lábad elé? Hogy te azon finomkodva, kéjesen sétálj? Vagy volt abban részem nekem is? Nekem, Göcs Aladárnak, a tehénpásztor fiának? Akit te már anélkül is megvetsz, hogy tudnád, mit tettem, mert többre vitted, többet tanultál? Akinek titkosan takargatott cselekedeteit – mások kapcsán – elítéled?

Annyira feldühödött a lányára, hogy fékevesztett indulatában úgy érezte, hogyha nem ihat meg valamit, bármit, egy kicsi töménytet, rögtön kiszárad. Elsorvad. De hogy és hol? Menjen el már nyitás előtt s ácsorogjon, amíg majd nyitnak? Hogy beszélje az egész negyed: „Jól lecsúszott ez a Göcs Aladár is, már nyitás előtt ott téblábol a kocsma előtt”. Viszont a gyomra, mint tüzes kemence égett, az agya szinte lüktetett, sóvárgott az alkoholért.

– Istenem, Istenkém – akarta sajnálni magát –, mindent odaadnék egy... – és ekkor eszébe villant: két héttel azelőtt, mert a felesége korábban jött haza, elrejtett egy üveg vodkát a teraszon.

– Hogy te micsoda megfontolt és előrelátó ész vagy, Göcs Aladár, az egyenesen csodálatos – kezdte magát a megszokott módon ajnározni, mint annyiszor, de aztán eszébe jutott az is, hogy miért akar inni.

– No jó, jó – motyogta maga elé –, a fontos az, hogy van. – De azért még hozzáfűzte: – Mert előrelátó voltam: van. – Ránézett az ágyban alvó feleségére, aztán amikor hallotta annak egyenletes szuszogását, kissé megnyugodott, majd kiment a teraszra. Körbepillantott, áll-e valaki valamelyik teraszon, ablakban, aztán kinyitotta a teraszra kített, kacatokkal telerakott ruhásszekrényt, s hátulról, a régi szőnyegek mögül egy üveget hú-

zott elő. Az üveg láttán kissé megnyugodott, megsimogatta, majd türelmetlenségében összerázkódott, kétszer is kirázta a hideg, aztán megnyalintotta, majd egy rövid, elégedett szünet után jóízűen, lassan, élvezettel kortyolt belőle. Egyszer, kétszer. Majd megtörülte a száját, csetintett a nyelvével. A szesztől apró, forró hullámok indultak el először a torkában, majd az agyában. Körbepillantott újra, hogy lám, látta-e valaki, majd visszatette az üveget a helyére:

– Igen – vette föl monológja elejtett fonalát, s a szesztől fölvidulva, kedélyesen, már-már játékosan föltette a kérdést: – És mi lenne, te kis hülye, hogyha egy ilyen beszélgetéskor azt mondanám: Én is az voltam! Besúgó voltam, szívem! Mít szólnátok hozzá?

Játszani kezdett a gondolattal: hogy mi lenne, mi történe akkor? A meglepetéstől, megrökönyödéstől, milyen arcot vágnának? Mert az alkoholtól fölviannyozódott; vidám, már-már pörlekedő, kedélyes hangulat kerítette hatalmába.

– Mi? – De csak egy pillanatig tartott mindez, mert ahogy végiggondolta a következményeket, úgy érezte, rászakad az ég. Ott áll körötte az egész család!

Először persze a felesége arcát figyelné, aki, lehet, a döbbenettől úgy maradna meghajolva, ha éppen hajolna, önmagába süppedve, ha ülne, szoborrá merevedve, ha állna. Látná, ahogy a kezét tördelni kezdi vagy ijedten a szája elé kapja! „Szent Isten – hallaná a hangját –, te nem mondasz igazat, Aladár!” „De.” A szobában megsűrűsödik a levegő. Neki lehet támaszkodni! „Velem ne játssz, Göcs Aladár, mert megjáród! Kikaparom a szemed, még ha viccelsz is!” A felesége hangja szinte sikongva száll, száll, rikácsol. Nekiütődik a falaknak, a szekrénynek, a plafonnak, onnan aláhull. „Ilyennel nem lehet játszani, apuka – mondaná a lánya is elborzadva. – Ez a legszégeylenetesebb dolog, ami a családunkkal történhetne.” „És Bodolai? Róla nem hallottatok? Nem beszéli őt is az egész vá-

ros? És nem dől össze. Nem zuhannak egymásra a házak, az utak, a fák, a villanyoszlopok, a templomok. Vagy Görbe Jánosról?” „Minket ez nem érdekel, minket csak az érdekel, hogy ilyesmivel ne vicceljen, s a családunkban ilyen ne forduljon elő! Érti?” „De hát nem viccelek.” Most már szinte ordít a lánya, pontosabban visszafojtott dühvel és iszonyattal a hangjában sziszeg: „A szomszédokra nem gondol? A komákra? Sógorokra, apatársakra? Öngyilkos

is lennék, ha ez kiderülne!”

Most már ő döbbsen meg: Te jó Isten! Ezzel valóban, még gondolatban sem lehet játszani – gondolta. – Úgy gyűrűzne tovább a hír, mint a tóba vetett kő körül a víz. Mint a vízbe dobott kő után a hullám. Fodrokat vetne, elringana.

És látta, ahogy az emberek megfordulnak utána, összenéznek a háta mögött, talán még köpnek is utána.

Igen, köpnek. És látja, hogy az ajtók bezárulnak előtte, talán még a kocsmákba se mehetne be. Ki tudja, ki kötne bele. Az egyik asztaltársaságot képzelte maga elé, Orbai Jóska zavaros, gyanakvó nézését, zagyva beszédét. „Miért vagy te mindenütt ott, Göcs Aladár? Miért?” Tántorog, alig áll a lábán, de markolja a kabátot a mel-lén! „Nehogy egyszer meghalljak valamit!” Még talán meg is vernék. És két nap után tudná az egész város. „Jó, jó, vicceltem, bolondoztam, no!” Persze csak ekkor figyelne a vejére fel.

És most már a valóságban is összerezzen. Látja magát, látja a vejét, ahogy azokkal a szúrós szemével a bozontos, sűrű szemöldöke alatt rámeredne, mert néha úgy villan a szeme, mint a kés, látná még tagadó szavai ellenére is kételkedő tekintetét, ahogy kutakodva, sunyin, gyanakodva, elgondolkozva nézi. Mert ha egyszer elültetné a gyanút s a kételyt, attól – mondhatna bármit azután – nem menekülne. Nem menekülhetne!

„Persze, hogy vicceltem, no” – ismételné. De akkor már, mint a palackba zárt szellem, amely kitört a palackból, elillan, száll, száll a szó.



Látja, ahogy a szomszédok összesúgnak a háta mögött, látja a meglebbenő függönyöket. Ezt nem lehetne kimagyarázni valóban – gondolja. Nem és nem.

Újra villan a kép, most az apját látja, aki még gyermekkorában, egy este véresre verve érkezett haza.

– Mi az, mi történt? – kérdezte az anyja.

– Megverték.

– Miért?

– Valaki besűg!

– Miről?

– A fatolvajokról.

– Az övéket lopják...

– Így igaz, de most az államé.

– És azt hiszik, te voltál?

– Igen.

Ekkor hallotta először ezt a szót: besűg.

Akkor még azt sem tudtam, mit teszek! – rezzent össze. – Gyermek voltam! Én voltam a hibás, aki azt sem tudta, mit tesz, vagy Kardos?! Kardos, a milicista, aki gyermekként beszervezett? És idóm se volt megtanulni, hogy aljas, megvetendő, amit teszek, hogy közutálatnak teszem ki magamat, kézről-kézre adtak. Igen.

A falubéliek meghurcoltatását nem látta, sem az elkobzott fát, amely halomra gyűlt a Néptanács udvarán, még az apja szavait sem értette:

– Both Józsit elvitték a gazemberek, Balázs Jánost is!

– De hisz annak öt gyermeke van! – mondta az anyja kerekre tágult szemmel.

– Ezeknek lehet! Ezeknek a szemeteknek nem számít semmi!

– Még egyszer elvisznek téged is! – torzult sírásra az anyja arca. – Egy kicsi tűzifát gyűjtesz, s már visznek is!

– Csak tudnám, ki teheti? – töprengett el az apja. – Csak azt tudhatnám meg!

– Jobb, ha nem tudod! – mondta az anyja. – Jobb, ha nem tudod!

– Csak tudnám, hogy ki súg be – motyogta maga elé az apja –, én mondom, hogy megkeserülne!

Az idő malmai lassan őrlték fel a holt, elmúlt, eltelt időt, amelyből tömböt faragott az élet, s ő szerette volna újrabogozni az idő fonálát, kihagyni, ami kihagyható, rést vájni rajta, utálni, ami utálnivaló, újra élni, ami szép és őrizhető. És előlről kezdte újra és újra. Áhítsa a kétségbeesést? Vagy vigasztalja magát azzal, hogy gyenge jellemű volt? Jellemtelen? Aljas? Rosszindulatú? Gyűlölködő?! S bár figyelme el-elkalandozott, belevesztett egy-egy részletbe, mindegyre azon kapta magát, hogy visszamenekül oda, ahonnan indult. Mint a hagyomány rétegeit egyenként bontó, a sebért elvakaró ember, mert kínozza a lelkiismerete, s magyarázatot keresett

önmarcangoló életére. Talált is. Perelt, vitatkozott, emlékezett. A gondolatai – talán az alkoholtól? – felgyorsultak, keringtek az agyában, mint a körhinta székei.

És akkor átvillant rajta: a pártfogók. Igen. Mert volt valami, ami nagyon fontos volt Göcs Aladár életében. A pártfogók.

Nem akart soha egyedül megállni a lábán, eligazodni a világban, dönteni, határozni a saját és a világ dolgairól – őt mindig és mindenhol pártfogolta valaki. Odahaza a szülőfalujában Kardosnak, a milicistának súgott be önfeledten és büntudat nélkül. Ugyanígy az osztályfőnökének, Tarcsafalvinak, a gyárban a párttitkárnak vagy később Csizmadia kapitánynak és Solomon hadnagynak. Hálás akart lenni, és beszélt. Csak hálás akart lenni, ezért beszélt? Vagy megszokásból? Kéjből? Hatalomvágyból?

Vagy?

Azokban az években, amikor megérkezett Székvárra, nemcsak azt tapasztalta, hogy bent a vasipari szövetkezetben elismerik, de azt is, hogy a lányok ugyanúgy felejtik rajta a szemüket, mint bárki más, hozzá hasonló fiatalon. Amikor megkapta az első fizetését, elegáns ruhát vett. Ha a volt falus társaival valahol találkozott, nem várta meg, hogy azok megalázzák, csúfondáros megjegyzéseket tegyenek, egyszerűen félrefordította a fejét, mint ha nem is ismerte, látta volna őket. Soha. Nem vett tudomást róluk, nem is törődött velük. Már odahaza se nagyon emlékeztek rá. Nem is ismerték volna meg. Akkor miért éppen Székváron ismernék meg? Igen. Először csak csodálkozott, hogy az emberek, még az idős szakik is pontosan olyan tisztelettel beszélnek vele, mint bárki mással, sőt talán még szeretettel is, mert volt egyfajta segítő igyekezet is benne, ráadásul szűkszává volt. Ez először meghatotta. Ekkor még föl-fölrémlett benne indulásának színtere, a faluszéli ház nyomorúsága, de mert a többi testvére is elszármazott (ki erre, ki arra), s néha ők is küldtek pénzt haza, segítettek, így a ház egyre szépült.

Napjait, pontosabban délutánjait többnyire a cukrászdákban töltötte, kávézott, korzózott, gyönyörködött a lányokban. Újságot vett, hivalkodón még csapkodta is vele magát. A Kossuth utca egyik oldalán – mert akkor éppen ez volt a divat – lement az utca végéig, a másikon visszajött. Ha beült a cukrászdába, megijáztotta a fontos embert, az újságot ledobta az asztalra, kitétte a cigarettát s a gyufát is az asztallapjára. Aztán rágyújtott, olvasni kezdett. Ha kávézott, kis ujját a többitől kissé távol tartotta, ahogy másoktól is látta. Ez nagyon tett neki. Elegánsnak tűnt, már-már méltóságosnak. Egyszóval úri gesztusnak. Otthon hetekig próbálgatta. Egyenes ujjal, vagy kissé behajlítva, begörbítve.

Aztán megtörtént az is, aminek meg kellett történnie.

A háború utáni években sokan lettek özvegyé, s az idősebbek okították is őt: „Özvegyasszonyhoz kell menni albérletbe, ott mindent megkapsz”. Göcs Aladár, amikor megérkezett Székvárra, bár csak sejtette a „mindent megkapsz” értelmét, addig kereste az „albérletet”, amíg valóban egy özvegyasszonyhoz költözhetett.

Göcs Aladárnak már az első nap megtetszett a háziasszonya.

Szép barna asszony volt Karikás Anna. Dundi, mosolygós arcú, meleg szemű. Mert a férjét elveszítette a háborúban, az arcát szomorkás mosoly lengte be, de ezzel együtt fiatalos volt, könnyed, hajlékony és friss. Mint egy csitri. Karikás Annának ráadásul csokros fogai voltak, sugaras szembogara, s ha ebéd közben ránézett azzal a párás szemével, s kivillantotta a csokros fogait, Göcsnek sokszor elállt a lélegzete, belemarkolt valami a gyomrába is... Aztán egy éjszaka arra ébredt, hogy tűzbe borul az ég felette, ég az öle, forró hullámok ringanak át a testén, s a tűz csóvái lángot vetnek az agyában. Először azt hitte, álmodik. Mintha valaki ringana a testén – nyírek ringanak, sóhajtanak így összefoglalólag, hajnali, rebbenő szélben –, s nemsokára nyirkos, lucskos forróság riadt benne, miközben nyögésekkel szagatott sóhajok szálltak a levegőben.

Karikás Anna, mikor ráérezett, hogy Göcs Aladár fölébredt, végigsimított az arcán, s minden magyarázat helyett azt mondta:

– Csak azért, mert fiatal vagy, s nehogy magadban kárt tégy. – Aztán már legtöbbször ketten ébredtek. Ezek után már felnőtt férfiként nézett szét a korzózó lányok között is.

Ekkor már a világ egyértelműen szép volt.

Hívhatták ezt a kort szocializmusnak, hívhatták volna kommunizmusnak vagy fasizmusnak – fiatal volt. S mert fiatal volt, szép volt.

Egy nap aztán betért vásárolni a piaci üzletbe – a később gyárrá fejlődött szövetkezet mellett –, és megcsilant a szeme a majdani feleségén.

Aztán már csak ott vásárolt.

A munkából hazafelé mindennap bement valami apróságért, lehetőleg amikor más nem volt bent, s nézelődött. Mert lányokkal épp a háziasszonyának köszönhetően sosem beszélt, csak hallgatott, és nézte a későbbi feleségét.

– No mi az, mit bámulsz? – kérdezte az, amikor már nem volt ott senki, vagy megalégelte.

– Téged.

– Engem? Olyan bámulnivaló vagyok?

– Igen.

– S aztán mi tetszik rajtam?

– Minden.

– Minden? – kérdezte a lány a szót elnyújtva.

– Igen.

– Este zárás után várj meg – mondta a lány, úgy két hét után.

Amikor elment katonának, a háziasszonya úgy siratta el, mintha a saját fia volna. Szabadságra is hozzá jött haza.

Párttag a katonaságnál lett.

Göcs Aladár fiatalon rádöbbsent, hogy pártfogó nélkül nem szabad élni, így hát belépett a pártba. Aztán, miután leszerelt, egy nap véletlenül találkozott Kardossal. Ránézett, nézte, nézte:

– Te vagy az, Göcs? – kérdezte. – Be szeretnék mutatni egy ismerősömnek...

Innen már csak egy lépés volt, hogy ott folytassa, ahol egykor abbahagyta.

\*

– Ez mi?

– Az Ország Háza!

– És ez?

– A magyar zászló.

– Ez a szöveg?

– Az Ómagyar Mária siralom.

– És ez?

– A Himnusz!

– S ezek az arcok? Ez a szakállas, bajszos például ki?

– Zrínyi Miklós!

– Ő ki volt?

– Horvát bán és magyar hadvezér!

– Ez valami fából vaskarika?

– Nem.

– Na jó. Hagyjuk. S ez a másik bajszos?

– Arany János!

– Ő ki volt? Valaki magyar nacionalista?

– Költő!

– És ez?

– Vörösmarty!

– Ő, ki?

– A Szózat szerzője.

– És ez? Ez talán a Vak Sámán?

A Himnusz szerzőjének sértegetése hallatán föl akar ugrani, mindig kényes volt a magyar költészet e különleges teljesítményére, de visszahanyatlott, nem bírt megmozdulni. Nemcsak a testét nem tudta megmozdítani, a fejét sem. Mintha le lenne kötözve, vagy oda lenne szögezve. Rémület rezzent benne: „Ezek mindent tudnak” – villant át rajta. „A legrejtettebb gondolataimat is. Vallatnak, miközben ismerik a válaszokat is. Mintha látnák, hogy mi van az ember agyában! Vagy valóban látják? Tényleg tudják?!” Váratlanul eszébe jutott, hogy talán mégsem vallatják, hisz nem vakítanak

reflektorok a szemébe. Nem ütik. Kinyitotta a szemét. A feje fölött világító reflektorokból kellemes, zöldeskék fény áradt. Akárha mütő lenne! Igen. Mozdulni próbál, s ekkor, nem tudni miért és hogyan, úgy tűnik, mintha eltávolodna önmagától, mintegy kívülről, felülről látja önmagát. Egy férfit lát a műtőasztalon – felnyitott koponyával –, s a főorvos egy csipesszel kutat az agyában. Már-már megnyugszik, de ekkor jobban rápillant a műtőasztalon fekvő férfira, és rádöbben, hogy az ő. „De hát ez nem lehet igaz” – gondolja. Már-már megszólal, de ekkor a vezető orvos, aki eddig is kérdezte, egy furcsa, rövid, tömzsi ujjai közt tartott csipesszel kéjes-kényesen újra felemel valamit, s rákérdez:

– És ez?

Ránéz a csipeszt tartó kézre: „Én ezt a kezet láttam valahol” – gondolja.

A csipeszben a felesége fényképe tekint vissza rá.

– A feleségem!

– A felesége?

– Igen.

– Nem rossz nő, nem igaz, hehehe? – néz körül.

Az asszisztáló orvosok felröhögnek.

A viccelődő férfi hangjában felismerni véli Garda hangját. Igen, mintha csak Garda hangját hallaná.

Körbepillant.

Beöltözött orvosok veszik körül, mindannyian zöldeskék műtőruhába öltözve, nincs egy nő se köztük. Ahogy újra és újra szemügyre veszi őket, megdöbben. A férfiban, akit a főorvosnak hitt, s aki egy csipesszel újra készült kiemelni valamit az agyából, fölismeri Gardát. A gondolatrendőrség volt főnökét. „De hát ez nem lehet igaz!” – gondolja. „Mit keres itt Garda?! A kórházban! A kórház műtőjében! Az agyamban!”

A rémület úrrá lesz rajta, megborzong. Föl akar ugriani; „Nem engedem, hogy hozzám nyúljon” – akarja mondani, de gúnyos kacaj árad feléje.

– No, no! – szólal meg ekkor az orvosok közül egy magas, barna, kisportolt férfi: – Hová siet, doktor úr? Hisz nem végeztünk! Vannak még fehér foltok az agyában. – Azzal a kezébe vesz egy csipeszt, s a nyitott koponyán át benyúl az agyába.

– Ez mi? – emel ki egy elmosódott, elrongyolódott szöveget.

– A Székely himnusz!

– A Székely himnusz? – A nyelvével kéjesen, elégedetten csettint, mintha ízlelgetné a szavakat. – Úgy-e? Úgy-e? S mi még azt hittük, hogy nem rejteget semmit. Hogy lojális ember. Hisz mindenki ezt állította önről!

– De hát lojális vagyok – nyöszörgi.

– Lojális? Ön? Látja, mit találtunk? Látja? Ez például mi? – s rámutat a műtőasztalra.

– A Szent Korona! – rebegi megilletődve.

– A Szent Korona? Mitől szent? S mit gondol, hol találtuk?

– ...

– Az ön fejében, doktor úr. Az ön agyában.

A magas barna szünetet tart, majd azt kérdi:

– Mit rejteget még, doktor úr? Ön, a lojális ember! Ön, akiről még a besúgóink is azt állították, hogy apolitikus...

Az orvos hangja ismerős, ő maga is.

– Talán a gyermekkor emlékfoszlányai – suttogja megtörtén.

– Emlékfoszlányok? Ezek! A korona, a zászló, a himnuszok. Még csak nem is egy, kettő! Azt mondja, emlékfoszlányok?! Még jó, hogy azt nem mondja, ócska kacatok!

És most fölemeli a hangját.

– Hülyének néz minket?! Őrzi, rejtegeti, hogy a megfelelő időben elővehesse! Őrzi, rejtegeti, hogy a megfelelő időben elővehessék! Ismerjük mi ezt! Igen.

Megszégyenül. Nem tud mit mondani erre. Legszívesebben elsüllyedne a szégyentől. Azért mégiscsak csúf, hogyha egy felnőtt embert hazugságon kapnak, gondolja, ráadásul éppen őt, aki mindig kivételesen, már-már kéjesen kényes volt a szavahihetőségére. Az egyenes jellemére. Viszont az is igaz, még ha hihetetlen is, hogy nem tudott róluk. Nem. Valahogy kihullottak az idő rostáján, megfeledezett róluk. A távoli időből föl-villan a nagyapja alakja, aki gyermekkorában esténként a térdére ülteti és mesél. A nagyapja legtöbbször szárnyas angyalokról, villás ördögökről, csúf arcú törpékről, óriásokról beszél, de néha elérékenyül, s olyankor „titokzatos” dolgokról kezd beszélni. Mint azon a csodálatos estén is. Hét-nyolcéves is lehet akkor már, amikor egy este gyöngéd-bizalmasan megfogja a kezét.

– Gyere – suttogja megilletődött hangon –, már elég nagy vagy, mutatok valamit. – Egy pillanatig megáll, föltartja még a mutatóujját is: – De ezt nem szabad elmondanod senkinek se!

– Anyukámnak se?

– Nem. Ez csak a mi titkunk. A MIÉNK. A kettőnké, jó?

És beviszi a belső szobába, ahová ő csak ritkán, vagy néha, kivételes alkalmakkor nyithat be, elhúzza a függönyt, s a szekrény aljából, egy titkos rekeszből elővesz valamit. Ekkor megilletődötten megáll, mintha csak a port törölné le róla, szeretettel, óvatosan végigsimít rajta. Egyszer, kétszer.

– Most te is – mondja.

Az a valami, amit a nagyapja a kezében tart, finom tapintású, s nagy, súlyosan csüngő, aranyos rojtokkal díszített.

Ekkor még nem látja a színeket.

A nagyapja egy pillanatig még vár, behunyt szemmel elmélázik (ahogy szokta mondani, valahányszor csak rajtakapják, ha elalszik: „nem alszom, csak egy kicsit elméláztam”, vagy: „a szemem egy cseppet lekopant”), majd lassan, óvatosan, babusgató szeretettel szétbontja. Eláll a lélegzete is. Mert ő olyan szépet még nem látott. Szebbnél szebb, csodálatos színek – piros, fehér, zöld – bontakoznak ki:

– Mi ez, nagytata? – kérdi álmélkodva.

– A ZÁSZLÓ! – mondja a nagyapja.

– A zászló? Milyen zászló?

– A magyar zászló! – mondja nagyapa elérzékenyülve, s megköszörüli a torkát, mintha csak a sírás fojtogatná.

És állnak, álltak némán. A torka kiszáradt akkor, nem bírt megszólalni, csak tapogatta csendes megilletődéssel. Selymes, puha, bársonyosan finom tapintású a zászló. A torka ki van száradva most is, karmol, nyelni próbál, nem tud. „Ezek mindent tudnak” – gondolja. „Mindent. Még a legtitkosabb gondolatokat is.”

– Meg kell halnom a szégyentől – suttogja. – Meg. – Szégyenkezve körbepillant, részvétlen, komor arcok merednek rá. Süt belőlük a kutakodó gyanakvás s a megkövült gyűlölet. „Végem van – gondolja –, innen élve, *most*, nem szabadulok.”

Figyeli a komor, néma, sötét arcokat: most mi lesz? Hirtelen úgy érzi, süllyedni kezd a műtőasztal, pontosabban, hogy ő emelkedni kezd, eltávolodik róla. Annyalok szárnyán száll, repül.

Megkönnyebbül.

Fölrriad.

Megébred.

Először elborzadva megtapogatja az ágyat – lucskos, és csurom vizes a pizsamája. Ekkor maghallja a felesége egyenletes szuszogását is – föllélegzik. Az ólmos, tompa feszültség oldódni kezd a testében, „csak álmodtam” – gondolja. Álom volt! ÁLOM! Fölszabadult derű, végtelen mámor keríti hatalmába. Szinte ujjong. Már-már teljesen megnyugszik, megpróbálja felidézni az előbbi rémképet, a műtőt, a beöltözött orvosokat, a leemelt koponyát, a csipeszt, amellyel turkáltak az agyában. Felidézi az arcokat – s megborzong újra. Rádöbben, az orvos, aki a Székely himnuszról érdeklődött, nem volt más, mint a víz-gázszelők. Aki megverte! Most beugrott az arca! Élesen, tisztán! „Te jó Isten” – gondolja! Tehát, mégiscsak igaz! A megveretése másnapján, miután a felesége kissé megnyugodva elment, mintha csak híre kelt volna a kórházban, hogy magához tért, kezdtek jönni a barátok, rokonok, kollegák, vagy egyszerűen a látogatók. A gyöngédséget, dédelgetést, szeretetet, sajnálatot sugalló kérdések – mi történt, hogyan, s miért – újra és újra megisméltődtek.

– De hisz az mégiscsak szörnyű, ami ebben a városban történik – vonták le a végső következtetést. És mintha csak összeegyeztet volna, kimondva, kimondatlanul mindenki ugyanazt mondta. Legtovább Bodros Eszter, a cserepes szájú szolgálatos nővér ment. Ő egyszerűen kimondta, amit hallott. Amikor másnap reggel beérkezett, rögtön azzal kezdte:

– Hát él a doktor úr! A városban már halálhírét keltik... De hát ne búsuljon, akinek a halálhírét keltik, az sokáig él... – Szünetet tartott, majd azzal folytatta: – Aztán azt beszélük, nem csoda, hogy megverték. Mindig... – Itt Bodros Eszter elnyelte az ajkára tóduló szavakat, majd azt mondta: – Sokat beszél.

– Víz-gázszelők voltak, Eszter!

– Nem mondja komolyan!

– Már miért ne?

– Mert a víz-gázszelők manapság nem verekednek. Van azoknak más dolguk elég. Azok viszont – és megnyomta az azok szót – azt vernek meg, akit akarnak. És úgy öltöznek, ahogy akarnak! Mondjuk víz-gázszelőknek.

Doktor Szálka János hallgatott egy darabig, majd visszakérdezett:

– Szóval sokat beszélek?

– Hát... Talán nem is sokat, csak mindenről és nyíltan.

– Hát hogy kellene beszélnem, Eszter?

– Én azt nem tudom. Valószínű nem kellene beszélnie.

– Így gondolja?

– Így gondoljuk.

– Mások is?

– Mások is.

– Csak azért, mert félünk?

– Azért, hogy ne verjenek. S hogy ne féljünk!

Majd:

– Hogy ne verjék a gyermekeinket.

– S még? Talán ne is éljünk?

Csend lett. Bodros Eszter durcásan elhallgatott, doktor Szálka János, hogy oldja a feszültséget, rákérdezett:

– S még mit mond a város, Eszter?

– Hogy *ők* is tudják az igazságot. Hogy *ők* úgyis tudják az igazságot!

– Igen?

– Igen. Ha ki nem mondjuk is.

– S akkor mi ne mondjuk ki?

– Ne.

Óvatosan lekúszik az ágyról, lábujjhegyen az ablakhoz megy. Szinte visszahőköl. Kint teljesen sötét van. Nem világítanak az utcalámpák sem. Rádöbben, hogy nincs áram. „Nemsokára hörögni kezdenek a vízcseppek” – gondolja. Újra körbepillant a kinti világban, egy-egy tömbház ablakából,

mint katicabogár, pislákoló fény homálylik. „Gyertya vagy petróleumlámpa” – gondolja. Esetleg az autókban már nem használt, letett akkumulátorról világít egy-egy villanygő.

Így áll hosszú időn keresztül mindenről megfeledezve, aztán fölnéz az égre, az acélos kék égből csillagzáró ömlik rá. „Uram, Istenem – gondolja doktor Szálka János –, hónapok óta nem néztem föl még az égre sem. Mintha a mindenség nem is létezne számomra. Mintha kihalt volna belőlem az öröm. A szépség iránti vágy. Vagy egyáltalán csak a vágy.”

Kint lassan kivehetővé váltak a dombok halovány, kopasz, elmosódott körvonalai, a tél már reggelente hóharmattal élezte karmait. „Nemsokára le fog havazni” – gondolja a földeregő meztelen fák láttán, s már látja is, ahogy a Nagy Hegy fölteszi a fehér hósípkát. És hallja a kuruttyoló vízcsapokat, és tudja, nem lesz majd fűtés ebben az évben sem. A tél majd kielezi a hiánylistát. Erről eszébe villan újra az álma. Hirtelen összerándult tőle a gyomra, végtelen rettegés kerítette hatalmába. A félelem, mint valami furcsa



bizsergés szétáradt az egész testében. „Most már mindig így lesz? Mindig?” Képzeteiben fölillantak azok a beszélgetések, amelyeknek néha társaságban akaratlanul fültanúja volt, s amelyet eddig hitetlenségéből kifolyólag soha nem vett komolyan. A telefonlehallgatások, a besúgások. Eszébe villant Z., a volt egyetemi évfolyamtársa, akiből később újságíró lett, s aki rögtön, még megveretése másnapján meglátogatta, s aki, amikor ketten maradtak, a füléhez hajolt, és azt suttogta:

– Mostantól nagyon vigyázz. Különböző emberek fognak megkeresni, olyanok is, akiket még csak nem is ismersz. Részvétükről biztosítanak majd, együttérzésükről. Közülük nem egy megbízott, beépített ember. Aki csak azért keres fel, mert rád akarják állítani.

Először, nem hitt a fülének, nem akarta elhinni, amit hallott, aztán rögtön eszébe jutott az is: „És te? Te vajon ki vagy, Z.?”

Hogy leplezze zavarát, arcának esetleges rezdülését, a bizalmatlanság homályos árnyékát, amely, érezte, gondolataitól átszaladhatott az arcán, azt kérdezte:

– Orvosok is?!

– Hát persze!

– Nem mondom komolyan!

– De!

– Honnan tudhatom, hogy ki-ki? Honnan tudhatom, hogy ki miért jön?!

– Nem tudhatod. Ha csak meg nem érzed! Viszont lesznek kitartó barátok, akikről eddig semmit nem tudtál, s most megjelennek nálad, és ott is ragadnak. Azok már gyanúsak lehetnek. Lesznek, akik megállítanak majd az utcán, véleményt kérnek erről vagy arról. Hogy te hogy értelmezted ezt! Hogy értelmezted azt. Z. elhallgatott, gondolkozott, majd folytatta: – A telefonra

is nagyon vigyázz. Engedd meg a vízcsapot, ha olyasmit beszélsz. Bár – fűtő hozzá –, most már olyan technikával rendelkeznek, hogy a mellékzajokat, zenét, vizet, mindent ki tudnak szűrni.

Z. elment, ő magára maradt. Újra rátört az előbbi gondolata, nem hagyta nyugodni. „És te, Z.? – Hisz, senki nem tud ró-

lad semmit. Neked sem tisztázott a helyzeted. Hátha éppen azért tettek ki az újságtól, hogy elnyerd ez által az emberek bizalmát? Hátha?!”

A bizalmatlanság, ahogy telt az idő, lekövesedett benne – már senkiben sem hitt. Amíg egy nap rá nem döbbsent. „Ha ezt akarták elérni, hogy senki senkiben ne bízson, ne higgyen, hát elérték. El tudják vetni a bizalmatlanságot! El.”

Majd a következő percben:

„Most már csak így élhetek?”

Pár pillanatig megdöbbenve gondolkodott: „Ha azt akarják elérni, hogy senkiben ne bízunk, akkor egyetlen lehetséges út van: ne féljünk. Bízunk egymásban, mert nincs más lehetőségünk! Nincs. Még akkor is, ha lesz, aki majd besúg! Így kell élni. Ezzel kell élni!”

Állt az ablak előtt, nézte a szikrázó csillagokat, s arra gondolt: „Mostantól tehát ez lesz az életem. Az örökös félelem és rettegés! Lehet így élni? Lehet? Vagy, lehet, mert kell! Kell, mert nincs más választási lehetőségem?!”

A felesége ekkor, mintha csak megérezte volna a hiányát, fölsóhajt, kinyúl a hiányzó test irányába. Akarat-



lanul, szomorkásan elmosolyodik. Kedves vagy, Cserey Réka! Kedves vagy te az én szívemnek!

És föl villan az első találkozásuk, amikor megismerkedtek.

A feleségét egy barátja esküvőjén ismerte meg. Akkor épp nem udvarolt senkinek se – nem is volt épp olyan szerelletes fajta –, egyedül ment. Ott szivarozott egy oszlopnak támaszkodva, nézte a jókedvű, vidáman hullámzó, mulató tömeget, a portyázó, lesre játszó férfiakat és hölgyeket, épp arra gondolt, hogy nemsokára elmegy, lelép, eltűnik, „mint a szamár a ködben” (nem tudni, miért épp a szamár tűnik el a ködben), amikor váratlanul úgy érezte, valaki nézi. Körbehordozta a tekintetét. Majd megismételte, kutatva és figyelmesen. Ekkor már számos és tartalmas, kellemes emlék kapcsolta a nőkhöz, s akkor az egyik ablakkeretben két lányt vett észre. Az egyik igen figyelemreméltó teremtségek tűnt, barna volt, magas, sudár, olajban úszó, fekete szemekkel – összevillant a tekintetük. Egy pillanatra „befogták egymást”, elmélyülten egymásba feledkeztek – aztán a lány elkapta tekintetét.

Két másodperc múlva firtató érdeklődéssel újra találkozott a tekintetük – majd a lány újra elkapta a szemölgarát róla.

Egy újabb szemvillanásnál elnevelték magukat.

Aztán a következő táncban az egyébként mindig hatáskos és bevált önfegyelme felmondta a szolgálatot, s felkérte a lányt. Ahogy táncolni kezdtek, mintha csak bezsongott volna az agya – Szálka János azt mondta a lánynak:

– Te leszel a feleségem!

A lány nem válaszolt. Ő folytatta:

– Mindig egy ilyen lányt kerestem, ilyen lányt álmodtam magamnak. Magas legyen, fekete hajú, fekete szemű.

– És szótlan! – mondta a lány incselkedve. – Szótlan és szófogadó. Aki imádja a leendő „férjét”, lesi a tekintetét, minden mozdulatát.

– Így van!

– Főzzön jól, szüljön három gyermeket, nevelje azokat, ne gondoljon soha másra, s közben szeresse a férjét.

Szünetet tartott, majd gúnyos-komolyan folytatta:

– Mert a szeretetnél szebb nincs. – És csúfondárosan szavalt: „Ahol szeretet, ott béke, hol béke, ott áldás, hol áldás, ott szükség nincsen” – mondta a falvédőkre írt „házi áldás” szöveget.

– Csak egyet tévedtél – mondta Szálka János.

– Tehát négyet? – kérdezte kaján-viccesen a lány.

– Négyet vagy ötöt.

– Akkor ezt megbeszéltük – nevette el magát.

– Szálka János vagyok – mondta ő.

– Szálka? Micsoda név! Hisz ilyen név nincs is! Ha

legalább Szálka lennél. Hogy lehet egy Csereyt fölcserélni Szálkára?

Majd incselkedve:

– Nézz a hátam mögé, látsz-e valakit?

– Nem – mondta Szálka János. – Kit kellene látnom?

– Hát, nem az árnyékomat!

– Akkor?

– Azt a másik fiút, aki szintén magának álmodott.

– Az nem is tud álmodni – mondta ő. – Már édesanyám is azt mondta: Neked vannak a legszebb álmaid, fiam. Ahogy te álmodsz, úgy nem álmodik senki!

– Húha! – mondta a lány.

– A legszebb álmokat álmodtam magamnak – mondta Szálka János – s a legszebb életet, mert az álmokat nem vehette el senki.

– S még mit mondott édesanyád? – kérdezte gúnyosan a lány.

– ...

– Nem szeretem az édesanyádat – mondta a lány tetetett komolysággal. – Már *most* sem szeretem az édesanyádat! Mi lesz később?

– Megszereted!

– Ember, álmodd a legszebbet! Ha már álmodsz, álmodd a legszebbet! – mondta a lány.

– Így igaz. Csakis. Ha lány, nimfa legyen. Félig hal és félig lány. Aranyló haja térdig érjen. A szemegémánt...

– A lába?

– A keze?

– Az ajka?

Komorán:

– Én nem szeretem a nimfákról álmodó férfiakat. Én azokat szeretem, akik hús-vér nőket álmodnak maguknak. S azok közül is, akik nem szeretik az anyjukat...

Garda áthelyezése – amelyet a város Szálka doktor megveretésének tudott be – s Bokor Negritoiu megérkezése Székvárra váratlanul történt. Egyik nap még Garda volt a gondolatrendőrség parancsnoka, ő volt jelen a városi pártbizottság ülésén, s másnap már – minden előzetes bejelentés nélkül – Bokor Negritoiu. És Székváron mint jégrianás futott végig a hír. Néhányan titkon sajnálkoztak, legtöbben azonban örvendeztek.

– Olyan, mint Garda, még egy román is lesz!

Vagy:

– Már elfelejtették a titokzatos veréseket!

– Azért mégiscsak magyar volt...

Ekkor már, a 80-as évek második felében az élelmezési gondok mellett az asszimilációs nyomás is egyre súlyosabb lett Székváron. A hatalom húzd meg, ereszd meg játékot folytatott, próbaként is, hogy med-

dig mehet el. A központi médiában erőre kapott a félelemkeltés és a magyarellenesség, magyar nacionalistákat, irredentákat kerestek és leltek. Összeesküvést. Nem csoda tehát, hogy az őslakos népesség, amely már más, egykor volt magyar városokban rokonai, hozzátartozói révén megélt jó pár hasonló történet, gyanakvással és félelemmel, sőt bizalmatlanul szemlélte minden személycserét. Főleg, hogyha egy magyar embert románnal váltanak le. Még akkor is, ha gyűlölték azt a magyart, aki éppen hatalmon volt, vagy nem tartották közülük valónak. Az *érkezők* először mind a vezető állásokat foglalták el. Védekezéséért, de talán a tehetetlenség okán is ekkor terjedt el a mondás – talán a történelmi múlt igazolásaként is –, hogy mindenki álljon az apja fejfája mellé. Mert akkor kiderül, ki hol született. És nem véletlenül. Mert mikor ez történt, sok kiszálláson lévő székvári ember, sofőr, kereskedelmi utazó hazatérve arról számolt be, hogy nem egy távoli, idegen városban Székvár román nevével találkozik. És a hirdetések, amelyek uralják az ottani városképet, azonnal beköltözhető lakásokkal hirdették a székvári munkahelyeket. Amin persze hogy csodálkoztak, mert sokan évtizedeket vártak itt is lakásra. Persze ezekben a pozíciófélésekben volt az újtól, az ismeretlenről való rettegő félelem is: ezt már ismerjük, olyan, amilyen, de a mienk! A tépelődés, önáltatás, ön- és ösvigasztalás odáig fajult, hogy volt, aki már-már sajnálta is Gardát. „Mégiscsak a mi kutyánk kölyke”! *Volt.* Vagy: ki tudja, ha más lett volna, nem lett volna-e még rosszabb? Ekkor már nem érdem, tudás, még csak nem is párthűség, hanem *etnikai* alapon történt minden kinevezés. Lehetett a magyar hithű kommunista, aki az életét adta volna az uralkodó eszményekért, nem számított. Ekkor már *csak* a hatalom asszimilációs célja volt a mérvadó. Viszont, akit leváltottak, az mindig, bárhogyan történt is a leváltása, személyes bukásként élte meg azt. És ezt tudta a hatalom is. Éppen ezért, mielőtt leváltotta volna, elvégeztetett vele mindent, ami „mocsos, galád, alja munka volt”. Rulett volt ez, de még csak nem is orosz rulett. Inkább az itt a piros, hol a piros őshonos, hazai változata. És így történt most is. Bokor Negritoiu olyan csendben érkezett meg, mint késő őszi éjjel a hó, hótalpon, s hogyha nem éppen a város legfontosabb hivataláról lett volna szó, talán senki észre sem veszi. Így viszont rögtön szétszaladt érkezése híre az egész városban.

A székváriak, ahogy az lenni szokott, elsőnek a nemzetiségére kérdeztek rá, s amikor meghallották a gondolatrendőrség új főnökének a nevét, már-már megnyugodtak. Ha a Negritoiu személynév gyanakvást, kétségeket szült is, a Bokor vezetéknevén részben megnyugtat-

ta a kedélyeket. Reményt adott. Fajtájukbélit sejtetett. Azt sugallta, hogy az apja, nagyapja, valaki egykor volt őse – boldog őse – magyar volt. Még a verés is jobban esett, ha a fajtájuk verette őket. Megnyugtató volt.

A hír végighullámzott a városban, aztán csend lett.

Lassan mindenki megfeledkezett Bokor Negritoiu érkezéséről.

Bokor Negritoiu azonban nem feledkezett meg a városról.

Bokor Negritoiu azon az egy, első eligazításon kívül még a beosztottjai számára is úgy tűnt, hogy valóban nem tesz semmit. Pipogya, nyimnyám, kivárá ember. Bemegy a munkahelyére, hazamegy. Azt persze nem tudják, hogy közben olvas és olvas. Néha elmegy – többnyire a fiatal s jóképű Neluval –, és sétál a városban. Beszél, beszélgeti Nelut. Rákérdez egy-egy jobban öltözött városlakóra, nőre, férfira.

- Ez ki?
- Hát az?
- Tekintélyes ember?
- Hol dolgozik?

Valójában Bokor Negritoiu azon a hóharmat illatú őszön mást se tett, csak ismeretlenül járta a várost, ismerkedett annak múltjával, lakóival, s közben szótlanul azt hánytavetette, mit kell, és mit lehet tenni. Neki! Neki, mint a város helytartójának. A párt ostorának. És tetszett neki Székvár. Tetszett, ahogy ez a kis remekbeszabott Kékellő parti város – ahogy Nelutól hallotta – Athént játszott. Athénként tetszelgett.

– Az mit jelent? – csodálkozott rá megdöbbenve, amikor először hallotta ezt a megnevezést.

– Azt – mondta mosolyogva Nelu –, hogy a városnak méretéhez képest nagyon sok az iskolája. Hogy ilyenkor, ősszel megtelik étellel. Egyszóval a tudás fellegvára.

Azt korábban maga is megállapította, hogy többszázados iskolái, rangos református kollégiuma vagy a város fölé magasodó katolikus főgimnáziuma nem egy nagyvárosnak büszkeséget jelentene. Elgondolkozott, majd elmosolyodott.

Bokor Negritoiu szerette a kihívásokat. Arra gondolt, hogy majd, amikor sor kerül rá, miként törje be. Alázza meg! Ha kell. Mert Bokor Negritoiu nagy tervekkel, *honfoglalási szándékkal* érkezett Székvárra. És azt is rögtön, már idejövetele után nyugtázta, hogyha a kommunizmus nincs, talán ki kellett volna találni. Mert nincs jobb, szebb lehetősége az öntudatos polgárok meg- és betörésének, mint a kommunizmus. Hozzá képest hajdanán még a tatár, török betörések is kezdetleges próbálkozások voltak. Talán a történelem folyamán – nyugtázta – soha, sehol nem volt ilyen tökélyre fejlesztett módja s lehetősége a megalázásnak. És szükség

is van rá a provincia betöréséhez – gondolta. „Hisz van-e tökéletesebb módszer az okos és alapos tönkretételre, az öntudat feladatására, mint a nincstelenség?” – okoskodott. A vagyon, a vagyontudatból fakadó büszkeség – ezt már korábban, korábbi munkahelyein is megfigyelte – úgy foszlott szét a párt okos és céltudatos politikája révén, mint az őszi reggeli ködök, s az évszázados múlttal büszkélkedő polgárok s a többszázados múltú főurak ugyanúgy álltak be a kenyérsorba, mint a nincstelen parasztokból lett friss városlakók. S bár tudta, a tömegnek is megvan a maga asszimiláló szerepe – a Provincia egykori fővárosából jött Székvárra –, tudta azt is, hogy a régi városok azért voltak olyanok, amilyenek, mert törvényisztelő polgárok lakták őket, akiket a többszázados szokásrend faragott polgárrá, az élet s a halál ezernyi szála, boga kötötte össze valamennyiüket. Egymás között házasodtak a hagyományok szellemében, szültek, kereszteltek, szerettek, temettek. Ez mind, mind benne volt a zsigereikben, a város láthatatlan, de egyben szétbonthatatlan szövetét képezte. A család szentháromságát megtoldották az atyafisággal, az atyafiságot a rokonsággal, háló volt ez, vér- és dacszövetség, amelyből nem hullhatott ki senki, átadták egymásnak és őrizték. Igen, valamikor csak annyi új lakót, kívülről érkezőt fogadtak be, amennyit a város asszimilálni tudott szokásaiban...

„Ezernyi ilyen láthatatlan szálát kell majd szétvágni, szétzilálni helytartóként, s akkor majd szétzilálódik ez a nyelvében, vallásában tömbbé faragott közösség is. Így van” – elmélkedett elégedetten Bokor Negritoiu, miközben a város macskaköves sikátorait járta, múltját tanulmányozta, az örökös harangzúgások között, mert a vallások útkereszteződésében is feküdt ez a város. És elképzelte, hogy fog majd kinézni mostani lakói nélkül! Az övéivel, az ő népével benépesítve. Egy kicsit talán majd anakronisztikus lesz, amikor még állni fognak az egykori lakókra emlékeztető, de hívők nélkül maradt gótikus és barokk templomok – az is igaz, akkor már nem fognak a harangok szinte óránként zúgni – s a csipkézett tornyú, barokk és klasszicista stílusban épült város majd hozzásimul új lakóihoz. Ahogy a Provincia más városai is hozzásimultak. MÁR. S az új lakók, akiknek már a gyermekei itt születnek, akiknek majd később halottaik lesznek a dülöngélő keresztikkel teletűzdelt többszázados temetőikben, a templomok, barokk és klasszicista házak ellenére magukénak fogják tudni ezt a várost, beteljesedik itt is, amit Ion egykor a Provincia fővárosáról megálmodott.

„Csak türelem, türelem – gondolta magában. Nem erővel, ésszel és türelemmel kell politizálni! Egyelőre a bizalmatlanságot kell tökélyre fejleszteni! Szét kell sza-

kítani a város láthatatlan szövetét, pókhálóként feszülő erezetét, a rokoni, a baráti kapcsolatokat, magányossá és védtelené kell tenni az embert. Igen, ezt kell legelőbb elérni! A példaemberek betörésével vagy akár elszigetelésével. S a bizalmatlanságot megtoldani anyagi bizonytalansággal! Hisz lám-lám, az egykor büszke, nyakas városlakók, akik különböző egyletekbe tömörülve gögölyték le egymást kivagyiságukat, műveltségüket hangoztatva, akik vasárnaponként kiöltözve korzóztak, mára már a nincstelenségtől ugyanúgy tolakodnak egyegy darabka kenyérért, mint a betelepültek.”

Mára már az egykorvolt polgárok hasonultak a betelepítettek többségéhez, s nem ők asszimilálták azokat a saját képükre, ahogy századokon át tették.

Bokor Negritoiu járta a várost, ismerkedett annak lakóival, s amikor elérkezettnek látta az időt, egy újabb eligazításon azt mondta:

– Tudom, hogy eddig az észrevétlenségetek volt a tét. Hogy észrevétlenek maradjatok. Feltűnés nélkül éljetelek. Járjatok-keljetelek. Szinte ne is látszódjatok. Mostantól változtatunk a munkastíluson. A betelepítésekkel egy időben mind nagyobb és nagyobb nyomást gyakorolunk, és eddigi szokásunkkal ellenkezőleg nem maradjunk észrevétlenek – hanem jelen leszünk. Mindenütt.

Felemelte a hangját:

– Ott kell lenni mindenütt, ahol történik valami, hogy lassanak. Ott kell lenni mindenütt, ahol történik valami, mintha az ünnepek a mi ünnepeink volnának, az örömeink a mi örömeink volnának, hogy ne maradjanak egy percig se magukra.

Elhallgatott, rövid szünetet tartott:

– De, ami a legfontosabb, meg kell állni az utcán minden ismerőssel, ráérősen rájuk kell kérdezni, hogy vannak, főleg a városka egy-egy jelentős lakójára, orvosra, tanárra, ha kell, papra: őket kell diszkreditálni. Mert ahogy mi, úgy gondolkodnak ők is. „Nézd, Z. egy gondolatrendőrrel beszélget. Y. is...” A példaadás erkölcsét kell megtörni. A példaképeket szét kell zúzni. Felmosórongyot kell csinálni belőlük.

Felemelte a hangját:

– Értették?

Majd:

– A besúgókról azt kell elterjeszteni, elhíttetni, hogy nem súgnak be, s akik nem súgnak be, azokról, hogy besúgnak. Össze kell zavarni őket. Hogy bizalmatlanná váljanak egymással, de még önmagukkal szemben is... De mindenekelőtt tudnunk kell, hogy az idő nekünk dolgozik. Ebből kell kiindulni. Ebből.

Rövid szünetet tartott, majd elgondolkozva azt kérdezte:

– Azt az orvost, akit Barbu megveretett, hogy is hívták?